

ประสิทธิผลการสอนทางคลินิกของอาจารย์พยาบาลและพยาบาลพี่เลี้ยง ตามการรับรู้ของนิสิตพยาบาล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Clinical Teaching Effectiveness of Instructors and Preceptors Perceived by Srinakharinwirot University Nursing Students

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

ชญาภรณ์ วัฒนวิไล*

สาขาวิชาการพยาบาลมารดาทารกและการผดุงครรภ์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์ นครนายก 26120

* ติดต่อผู้พิมพ์: chadaporn@swu.ac.th

วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ 2554;6(1):61-65

Chadaporn Wattanawilai *

Department of Maternal and Child Nursing and Midwifery, Faculty of Nursing, Srinakharinwirot University, Ongkharak, Nakhonnayok, Thailand 26120

* Corresponding author: chadaporn@swu.ac.th

Thai Pharmaceutical and Health Science Journal 2011;6(1):61-65

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: การวิจัยเชิงบรรยายเพื่อศึกษาประสิทธิผลการสอนทางคลินิกของอาจารย์พยาบาลเทียบกับพยาบาลพี่เลี้ยงตามการรับรู้ของนิสิต และประสิทธิผลการสอนของทั้งอาจารย์พยาบาลและพยาบาลพี่เลี้ยงในนิสิตชั้นปีต่างกันและผลการเรียนต่างกัน **วิธีการศึกษา:** กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตพยาบาลชั้นปี 3 และ 4 แยกกลุ่มตามเกรดเฉลี่ยสะสมคือ กลุ่มน้อยกว่า 2.75 (กลุ่มเรียนอ่อน) และกลุ่มตั้งแต่ 2.75 ขึ้นไป (กลุ่มเรียนดี) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2553 จำนวน 172 คน ใช้แบบสอบถามแบบตอบด้วยตนเองที่พัฒนาจากแบบวัดการรับรู้คุณลักษณะประสิทธิผลของอาจารย์สอนทางคลินิก ของ Knox & Mogan (1985) วิเคราะห์ข้อมูลโดย t-test และ two-way ANOVA **ผลการศึกษา:** พบว่าคะแนนเฉลี่ยประสิทธิผลการสอนโดยรวมระหว่างอาจารย์พยาบาลกับพยาบาลพี่เลี้ยงไม่ต่างกัน แต่อาจารย์พยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยด้านความสามารถในการสอนสูงกว่าพยาบาลพี่เลี้ยงอย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.01$) นิสิตแต่ละกลุ่มรับรู้ประสิทธิผลการสอนของอาจารย์พยาบาลไม่ต่างกัน ส่วนการรับรู้ประสิทธิผลการสอนของพยาบาลพี่เลี้ยง พบว่านิสิตที่ชั้นปีและผลการเรียนต่างกัน มีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ประสิทธิผลการสอนต่างกัน โดยนิสิตปี 4 รับรู้ประสิทธิผลการสอนต่ำกว่ากลุ่มนิสิตชั้นปี 3 ที่มีผลการเรียนดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) **สรุป:** การสอนทางคลินิกโดยพยาบาลพี่เลี้ยงควรได้รับการพัฒนาในด้านความสามารถของการสอน คณะพยาบาลศาสตร์ควรเน้นการมีส่วนร่วมวางแผนการสอนระหว่างอาจารย์พยาบาลและพยาบาลพี่เลี้ยง โดยเฉพาะการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อเน้นการเรียนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การสอนทางคลินิก, อาจารย์พยาบาล, พยาบาลพี่เลี้ยง

Abstract

Objective: The purposes of this descriptive research were to compare the clinical teaching effectiveness of instructors with preceptors as perceived by nursing students and to compare such effectiveness of the instructors and preceptors in nursing students with different classes and academic achievements. **Method:** Subjects were 172 Srinakharinwirot university nursing students from 3rd and 4th year nursing students categorized as low and high academic achievement (GPA < 2.75 and ≥ 2.75 respectively) in the academic year of 2010. Perceived clinical teaching effectiveness was measured using a self-administrated questionnaire modified from the Nursing Clinical Teacher Effectiveness Inventory by Knox & Mogan (1985). Data were analyzed using t-test and two-way ANOVA. **Results:** Between the instructors and preceptors, statistical difference was not found in overall perceived effectiveness of clinical teaching but in the instructional component ($P < 0.01$). Instructors' effectiveness was not different among student groups. However, perceived effectiveness on preceptors in 4th year students was significantly lower than that in 3rd year students with high academic achievement ($P < 0.05$). **Conclusion:** There is a room for improvement in clinical teaching among nursing preceptors. Nursing school should emphasize collaboration between faculty instructors and preceptors in clinical teaching plans especially for student-centered approach.

Keywords: clinical teaching, effectiveness, instructor, preceptor

บทนำ

วิชาชีพการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีการปฏิบัติเป็นแกนกลาง (Practice-oriented profession) ซึ่งการศึกษาประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญคือ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่ต้องสัมพันธ์สอดคล้องกัน สำหรับการสอนภาคทฤษฎีมุ่งให้ความรู้ในด้านเนื้อหาวิชาการเป็นหลัก ส่วนภาคปฏิบัติช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงเพื่อให้เกิดทักษะทางคลินิก พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีทักษะการคิดและตัดสินใจทางคลินิกและปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ¹ อาจารย์สอนทางคลินิกจึงถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับผู้เรียนโดยตรง และมีบทบาทสำคัญในการนำรูปแบบการเรียนการสอนเชิงทฤษฎีไปดำเนินการภาคปฏิบัติบน

หอผู้ป่วยซึ่งเป็นความสามารถเชิงวิชาชีพ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติตามเกณฑ์ของสภาการพยาบาล² คือ อัตราส่วนอาจารย์ต่อผู้เรียนไม่ด้อยไปกว่า 1:8 อาจารย์จะช่วยเหลือชี้แนะเมื่อผู้เรียนประสบปัญหาในการปฏิบัติงาน และบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากที่สุด รวมทั้งเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน

ปัจจุบัน สถาบันการศึกษาพยาบาลหลายแห่งไม่สามารถบริหารจัดการการเรียนการสอนภาคปฏิบัติได้อย่างเพียงพอได้ เนื่องจากอาจารย์มีภารกิจด้านอื่น นอกเหนือภารกิจด้านการเรียนการสอน ได้แก่ ภารกิจด้านการวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทำให้จำเป็นต้องจัดพยาบาลพี่

เลี้ยงทำหน้าที่เป็นอาจารย์พิเศษสอนภาคปฏิบัติทดแทนอาจารย์
ดังนั้นพยาบาลที่เลี้ยงจึงควรมีคุณสมบัติหลายด้าน ได้แก่ มีความรู้
ความสามารถทางคลินิก มีทักษะถ่ายทอดความรู้ มีทัศนคติที่ดีต่อ
การเป็นผู้สอน สนใจหาความรู้ใหม่ มีความตั้งใจและทราบถึง
บทบาทของตนเองในการเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานให้แก่
นิสิต ซึ่งจะช่วยให้นิสิตได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ดี เกิดการ
เรียนรู้ได้เร็วขึ้น มีความมั่นใจในการฝึกปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม มี
การศึกษาพบว่า พยาบาลที่เลี้ยงไม่มั่นใจความรู้ด้านวิชาการ ไม่
ทราบบทบาทของตนเอง ขาดทักษะการสอนการถ่ายทอดความรู้
ทำให้ปฏิบัติงานได้ไม่เต็มที่³ รวมทั้งพบว่าอาจารย์บนหอผู้ป่วย
เป็นแหล่งความเครียดหนึ่งสำหรับนิสิต เนื่องจากลักษณะส่วนตัว
ของอาจารย์ในแง่อุปนิสัยที่แตกต่างระหว่างบุคคล ลักษณะการ
สั่งงานและการสอนที่แตกต่างกัน เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิด
ความเครียด^{4,5} ซึ่งหากผู้เรียนรู้สึกถูกคุกคามและปรับตัวไม่ได้ จะมี
ผลกระทบต่อผลการเรียนรู้อีกในภาคปฏิบัติ

ทั้งนี้คณะพยาบาลศาสตร์ มศว ได้ใช้รูปแบบการสอนทาง
คลินิกโดยการร่วมมือกันระหว่างอาจารย์พยาบาลและพยาบาลที่
เลี้ยงมาเป็นเวลานาน แต่ยังไม่มีการประเมินผลการสอนของ
อาจารย์พยาบาลและพยาบาลที่เลี้ยงมาก่อน ดังนั้นจึงจำเป็นต้อง
ศึกษาประสิทธิผลการสอนระหว่างอาจารย์พยาบาลกับพยาบาลที่
เลี้ยงตามการรับรู้ของนิสิตพยาบาลที่มีชั้นปีและผลการเรียน
ต่างกัน การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์จำเพาะดังนี้ 1) เพื่อ
เปรียบเทียบประสิทธิผลการสอนทางคลินิกระหว่างอาจารย์
พยาบาลกับพยาบาลที่เลี้ยงตามการรับรู้ของนิสิตพยาบาล 2) เพื่อ
เปรียบเทียบประสิทธิผลการสอนของอาจารย์พยาบาลตามการรับรู้
ของนิสิตพยาบาลที่มีชั้นปีและผลการเรียนต่างกัน และ 3) เพื่อ
เปรียบเทียบประสิทธิผลการสอนของพยาบาลที่เลี้ยงตามการรับรู้
ของนิสิตพยาบาลที่มีชั้นปีและผลการเรียนต่างกัน

วิธีการศึกษา

การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) มีกลุ่มตัวอย่าง
คือ นิสิตพยาบาลชั้นปีที่ 3 และ 4 ปีการศึกษา 2553 คณะ
พยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (มศว) จำนวน
172 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 4 กลุ่ม โดยแต่ละชั้นปีแบ่งนิสิตเป็น
2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีผลการเรียนอ่อน คือ เกรดเฉลี่ยสะสมน้อยกว่า
2.75 และกลุ่มผลการเรียนดี คือ เกรดเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 2.75
ขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถามการ
รับรู้ประสิทธิผลการสอนของอาจารย์สอนทางคลินิกที่ผู้วิจัยพัฒนา
จากแบบวัดคุณลักษณะที่แสดงถึงประสิทธิผลของอาจารย์ทาง
คลินิก (The nursing clinical teacher effectiveness inventory:
NCTEI) สร้างโดย Knox & Mogan (1985)⁶ ประกอบด้วย
คุณลักษณะที่แสดงถึงประสิทธิผลของอาจารย์สอนทางคลินิก 5
ด้าน จำนวน 46 ข้อ ได้แก่ ด้านความสามารถในการสอน 12 ข้อ

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 8 ข้อ ด้านการประเมินผล 6 ข้อ
ด้านบุคลิกลักษณะส่วนตัว 6 ข้อ และด้านความสามารถทางการ
พยาบาลจำนวน 4 ข้อ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินความ
คิดเห็นของตนเอง แบ่งเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ 1-เห็นด้วยน้อยที่สุด
จนถึง 5-เห็นด้วยมากที่สุด แบบสอบถามนี้ผ่านการตรวจสอบ
ความตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน แล้วปรับปรุงแก้ไขตาม
ข้อเสนอแนะโดยใช้เกณฑ์ความเห็นจาก 2 คนขึ้นไป แล้ว
ตรวจสอบความเที่ยงโดยนำไปศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะ
คล้ายกับประชากรที่ศึกษาจำนวน 41 คน พบว่ามีความตรงภายใน
(internal consistency) ระดับสูง (Cronbach's alpha coefficient
เท่ากับ 0.98)

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์และขอความ
ร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม พิทักษ์สิทธิ์ผู้ร่วมวิจัยโดยไม่
มีการลงชื่อ ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง แล้ว
ส่งกลับให้ผู้วิจัยภายใน 2 สัปดาห์ เก็บข้อมูลในช่วงเดือนกันยายน
2553

การวิเคราะห์ข้อมูล

เปรียบเทียบประสิทธิผลการสอนทางคลินิกระหว่างอาจารย์
พยาบาลกับพยาบาลที่เลี้ยงโดยใช้ t- test และเปรียบเทียบ
ประสิทธิผลการสอนของอาจารย์พยาบาลและพยาบาลที่เลี้ยงตาม
การรับรู้ของนิสิตพยาบาลที่มีชั้นปีและผลการเรียนต่างกัน 4 กลุ่ม
โดยใช้ two-way ANOVA ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

ผลการศึกษา

จากตัวอย่างนิสิตพยาบาลทั้งหมด 172 ราย ได้รับ
แบบสอบถามคืนทั้งหมด 172 ฉบับ (อัตราตอบกลับร้อยละ 100)
กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 95.3) อายุเฉลี่ย
21.11 ปี (ช่วงอายุ 20 - 26 ปี) แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 4 กลุ่ม
ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คือนิสิตชั้นปี 3 ที่มีผลการเรียนอ่อน (ร้อยละ 26.7)
กลุ่มที่ 2 คือนิสิตชั้นปี 3 ที่มีผลการเรียนดี (ร้อยละ 29.7) กลุ่มที่ 3
คือนิสิตชั้นปี 4 ที่มีผลการเรียนอ่อน (ร้อยละ 18.6) และกลุ่มที่ 4
คือนิสิตชั้นปี 4 ที่มีผลการเรียนดี (ร้อยละ 25.0) ผลคะแนนเฉลี่ย
ประสิทธิผลการสอนทางคลินิกเปรียบเทียบระหว่างอาจารย์
พยาบาลกับพยาบาลที่เลี้ยงตามการรับรู้ของนิสิตพยาบาล พบว่า
อาจารย์พยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยด้านความสามารถในการสอน (\bar{x}
= 4.16) สูงกว่าพยาบาลที่เลี้ยง (\bar{x} = 3.93) อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติ แต่คะแนนด้านอื่น (ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การ
ประเมินผล บุคลิกลักษณะส่วนตัว และความสามารถทางการ
พยาบาล) และคะแนนรวมประสิทธิผลการสอนระหว่างระหว่าง
อาจารย์พยาบาลและพยาบาลที่เลี้ยงไม่แตกต่างกันทางสถิติ
(ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยประสิทธิผลการสอนทางคลินิก ระหว่างอาจารย์พยาบาลกับพยาบาลที่เลี้ยงตามการรับรู้ของนิสิตพยาบาล

ประสิทธิผลการสอน รายด้าน	อาจารย์พยาบาล		พยาบาลที่เลี้ยง		t
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	
ความสามารถในการสอน	4.16	0.47	3.93	0.49	4.49*
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	4.04	0.54	4.05	0.63	-1.15
การประเมินผล	4.08	0.56	4.09	0.63	-0.05
บุคลิกลักษณะส่วนตัว	4.26	0.55	4.21	0.55	1.02
ความสามารถทางการพยาบาล	4.23	0.54	4.12	0.60	1.90
รวม	4.16	0.48	4.08	0.52	1.53

* P-value < 0.01

เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยประสิทธิผลการสอนของอาจารย์พยาบาลและของพยาบาลที่เลี้ยงตามการรับรู้ของนิสิตที่มีชั้นปีและผลการเรียนต่างกัน พบว่าทั้ง 4 กลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยประสิทธิผลการสอนทางคลินิกของอาจารย์พยาบาลไม่แตกต่างกัน แต่มีคะแนนเฉลี่ยประสิทธิผลการสอนทางคลินิกของพยาบาลที่เลี้ยงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P -value < 0.01) (ตารางที่ 2) จึงทดสอบความแตกต่างของคะแนนการรับรู้ต่อประสิทธิผลการสอนของพยาบาลที่เลี้ยงระหว่างนิสิตกลุ่มต่าง ๆ (Post hoc test ด้วยวิธี Scheffe) พบว่ากลุ่มนิสิตชั้นปี 3 ที่มีผลการเรียนดีมีการรับรู้ต่อประสิทธิผลการสอนของพยาบาลที่เลี้ยงสูงกว่านิสิตชั้นปีที่ 4 ทั้งกลุ่มที่เรียนดีและเรียนอ่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P -value = 0.03 และ 0.04 ตามลำดับ) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยประสิทธิผลการสอนทางคลินิกของอาจารย์พยาบาลและพยาบาลที่เลี้ยงตามการรับรู้ของนิสิตพยาบาลแยกตามชั้นปีและผลการเรียน

ประสิทธิผลการสอน	คะแนนเฉลี่ย (\pm SD) ตามกลุ่มนิสิต [§]				F [†]
	ปี 3 เรียนดี (n=51)		ปี 4 เรียนดี (n=43)		
	ปี 3 เรียน อ่อน (n=46)	ปี 3 เรียนดี (n=51)	ปี 4 เรียน อ่อน (n=32)	ปี 4 เรียนดี (n=43)	
อาจารย์พยาบาล	4.18 \pm .44	4.11 \pm .53	4.19 \pm .32	4.16 \pm .51	.212
พยาบาลที่เลี้ยง	4.04 \pm .51	4.29 \pm .53	3.95 \pm .43	3.97 \pm .53	4.271*

§ ผลการเรียน: เรียนอ่อน หมายถึง GPA < 2.75; เรียนดี หมายถึง GPA \geq 2.75

† two-way ANOVA

* P-value < 0.01

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของคะแนนเฉลี่ยประสิทธิผลการสอนของพยาบาลที่เลี้ยงตามการรับรู้ของกลุ่มนิสิตพยาบาล

กลุ่มนิสิต ที่เปรียบเทียบกัน	Mean Difference	Std. Error	P-value*
ปี 3 เรียนอ่อน กับ ปี 3 เรียนดี	-0.249	0.103	0.12
ปี 3 เรียนอ่อน กับ ปี 4 เรียนอ่อน	0.087	0.116	0.91
ปี 3 เรียนอ่อน กับ ปี 4 เรียนดี	0.064	0.107	0.95
ปี 3 เรียนดี กับ ปี 4 เรียนอ่อน	0.336*	0.114	0.04
ปี 3 เรียนดี กับ ปี 4 เรียนดี	0.313*	0.105	0.03
ปี 4 เรียนอ่อน กับ ปี 4 เรียนดี	-0.023	0.118	0.99

* ANOVA, Post hoc test ด้วยวิธี Scheffe

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิผลการสอนทางคลินิกระหว่างอาจารย์พยาบาลและพยาบาลที่เลี้ยง พบว่าประสิทธิผลการสอนของอาจารย์พยาบาลด้านความสามารถในการสอนสูงกว่าพยาบาลที่เลี้ยงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งในสภาพการณ์ที่เป็นจริงพยาบาลที่เลี้ยงได้รับการอบรมในโครงการเสริมสร้างศักยภาพพยาบาลที่เลี้ยงเป็นเวลา 5 วัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอาจารย์พยาบาลที่ได้รับการอบรมเทคนิคการสอน ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่มากกว่า ย่อมส่งผลต่อความสามารถที่ต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ Ming และคณะ⁷ ที่พบว่าพยาบาลที่เลี้ยงยังไม่มั่นใจในเทคนิคการสื่อสารและการสอนภาคปฏิบัติรูปแบบต่างๆ ร่วมกับยังไม่มีทักษะและเวลาในการค้นคว้าความรู้ใหม่ ๆ ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน และสอดคล้องกับการศึกษาด้านความร่วมมือระหว่างอาจารย์พยาบาลและพยาบาลวิชาชีพในการฝึกปฏิบัติในคลินิกของนิสิต ที่พบว่ามี การรับรู้ความร่วมมือแตกต่างกัน โดยการรับรู้ที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคของพยาบาลที่เลี้ยง คือ เทคนิควิธีการนิเทศงานและขาดการประเมินผลการฝึกปฏิบัติในคลินิกร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้พยาบาลที่เลี้ยงเกิดความไม่มั่นใจ⁸ เช่น ขาดการเตรียมตัววางแผนการสอน การอธิบายให้นิสิตเกิดความชัดเจน เป็นต้น แต่เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการสอนทางคลินิกโดยรวมระหว่างอาจารย์พยาบาลและพยาบาลที่เลี้ยง พบว่าคะแนนเฉลี่ยไม่แตกต่างกันทางสถิติ โดยการรับรู้ของนิสิตพยาบาลต่อประสิทธิผลด้านบุคลิกลักษณะส่วนตัวทั้งอาจารย์พยาบาลและพยาบาลที่เลี้ยงมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด (\bar{x} = 4.26 และ 4.21 ตามลำดับ) แสดงให้เห็นว่าทั้งอาจารย์พยาบาลและพยาบาลที่เลี้ยงเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่มีประสิทธิผลในการเป็นแบบอย่างของการเป็นพยาบาลที่ดีให้แก่ นิสิตได้

ความสามารถในด้านอื่นที่รองลงมา คือ ด้านความสามารถทางการพยาบาลในอาจารย์พยาบาลและพยาบาลที่เลี้ยง (\bar{x} = 4.23 และ 4.12 ตามลำดับ) แสดงให้เห็นถึงการรับรู้ของนิสิตต่อความสามารถของอาจารย์สอนทางคลินิกในการแนะนำเทคนิคต่างๆ ในการปฏิบัติงาน และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่นิสิตประสบระหว่างฝึกปฏิบัติได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของพยาบาลตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาลที่พบว่านักศึกษาพยาบาลมองภาพลักษณ์ที่เด่นที่สุดว่าพยาบาลต้องมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความอดทน ความรับผิดชอบและความเสียสละ⁹ และสอดคล้องกับการศึกษาของสุภาพ อารีเอื้อ และสิระยา สัจจาวา¹⁰ ที่พบว่า คุณลักษณะที่มีประสิทธิผลของอาจารย์สอนทางคลินิกประกอบด้วย การมีเวลาให้กับนิสิต มีความสามารถทั้งในบทบาทอาจารย์และวิชาชีพ มีทักษะในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติ มีบุคลิกที่อบอุ่น อดทน ซื่อสัตย์และอ่อนโยน และมีการศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีการรับรู้การเป็นแบบอย่างทางคลินิกจาก

อาจารย์และสร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพได้¹¹ ซึ่งอาจารย์พยาบาลของคณะพยาบาลศาสตร์ มศว ทั้งหมดจบการศึกษาการพยาบาลโดยตรง มีการปฏิบัติการพยาบาลอย่างต่อเนื่อง ส่วนพยาบาลที่เลี้ยงเป็นพยาบาลประจำหอผู้ป่วยมาไม่น้อยกว่า 3 ปีภายหลังจบปริญญาตรี การสอนโดยทั้งอาจารย์พยาบาลและพยาบาลที่เลี้ยงจึงเป็นการสอนที่น่าสนใจและเห็นภาพชัดเจนในการนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติจริง ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีและกระตุ้นให้นิสิตพยาบาลสนใจศึกษาวิชาชีพได้¹² นอกจากนี้ประสิทธิผลด้านการประเมินผลและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลระหว่างอาจารย์พยาบาลและพยาบาลที่เลี้ยง พบว่านิสิตมีการรับรู้ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าอาจารย์สอนทางคลินิกมีลักษณะของการเอาใจใส่และให้ความยุติธรรมแก่นิสิตได้อย่างเหมาะสม

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนิสิตที่มีชั้นปีและมีผลการเรียนต่างกัน มีการรับรู้ความสามารถในการสอนของอาจารย์พยาบาลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เนื่องจากอาจารย์พยาบาลจะมีการสอนและตัดสินผลในวิชาทฤษฎีก่อนการเรียนในวิชาปฏิบัติ อาจารย์พยาบาลจึงมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับนิสิตสูงซึ่งสัมพันธ์กับคะแนนคุณลักษณะของอาจารย์พยาบาล¹³ ร่วมกับรับรู้ผลการเรียนของนิสิตมาก่อนการขึ้นฝึกปฏิบัติ ทำให้ระหว่างการฝึกปฏิบัติสามารถวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของนิสิตเป็นรายบุคคลได้ อาจารย์พยาบาลจึงให้ความสำคัญแก่นิสิตเป็นรายบุคคลไม่ว่าจะเป็นชั้นปีหรือมีผลการเรียนต่างกันดีเป็นอย่างดี

เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลการสอนของพยาบาลที่เลี้ยงตามการรับรู้ระหว่างนิสิตที่มีชั้นปีและผลการเรียนต่างกัน พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยแต่ละกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า นิสิตชั้นปี 3 ที่มีผลการเรียนดี มีการรับรู้ประสิทธิผลการสอนสูงกว่านิสิตชั้นปี 4 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพรพรรณ วิบูลย์วัฒนกิจ¹⁴ ที่พบว่า นิสิตชั้นปี 3 รับรู้พฤติกรรมเอื้ออาทรของอาจารย์พยาบาลในการสอนทางคลินิกสูงกว่านิสิตชั้นปี 4 ทั้งนี้เนื่องจากชั้นปี 3 เป็นการเริ่มต้นการฝึกปฏิบัติ ต้องอยู่ภายใต้การดูแลจากอาจารย์อย่างใกล้ชิด ในขณะที่นิสิตชั้นปี 4 เป็นปีสุดท้าย พยาบาลที่เลี้ยงจึงคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก้ไขปัญหาและตัดสินใจทางคลินิกได้ด้วยตนเอง ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามความคาดหวังของนิสิต นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของสิริยา สัจจาวัจ และสุภาพ อารีเอื้อ¹⁵ ที่ว่าผู้เรียนที่มีจำนวนปีเรียนสั้นกว่าจะมีการรับรู้และประเมินคุณลักษณะของอาจารย์พยาบาลสูงกว่าผู้เรียนที่มีจำนวนปีเรียนมากกว่า และพบว่านิสิตมีความคาดหวังศักยภาพของตนเองและมีความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของตนเองตามความรู้สึกและประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนการสอน เมื่อมีการคาดหวังสูงจะรับรู้ว่าคุณภาพของนิสิตควรได้รับการพัฒนาสูงด้วยเช่นกัน¹⁵ ดังนั้น นิสิตชั้นปี 4 ซึ่งเป็นปีที่ใกล้จบการศึกษาและต้องเตรียมตัวสอบเพื่อขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพจากสภาการพยาบาล จึงคาดหวังต่อการพัฒนาคุณภาพของตนเองสูง

แต่ไม่ได้รับการตอบสนองจากพยาบาลที่เลี้ยง ซึ่งไม่เคยมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับนิสิตมาก่อน นิสิตจึงพึงพอใจในการได้รับการพัฒนาศักยภาพจากพยาบาลที่เลี้ยงต่ำกว่านิสิตชั้นปี 3 ที่มีผลการเรียนดี นอกจากนี้มีการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของพยาบาลที่เลี้ยงที่ถูกคาดหวังสูงมาก ได้แก่ การให้คำแนะนำและสอนงานด้วยความเต็มใจ มีความสามารถในการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ให้กำลังใจในการปฏิบัติงาน มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี¹⁶ เมื่อพยาบาลที่เลี้ยงซึ่งไม่ได้มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับนิสิตมาก่อนจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการสอนเป็นรายกลุ่ม นิสิตชั้นปี 4 จึงรับรู้ประสิทธิผลการสอนของพยาบาลที่เลี้ยงน้อยกว่านิสิตชั้นปี 3 ที่มีผลการเรียนดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลของการศึกษารั้งนี้ สามารถประยุกต์ใช้สำหรับโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพยาบาลที่เลี้ยงที่คณะพยาบาลศาสตร์ได้จัดทำขึ้น เพื่อเพิ่มจำนวนพยาบาลวิชาชีพที่จะสามารถเป็นอาจารย์พิเศษสอนภาคปฏิบัติ ควรพัฒนาเนื้อหาเกี่ยวกับความสามารถในการสอน เทคนิคการสอนทางคลินิกแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะเทคนิควิธีการที่ตอบสนองการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลางให้มากขึ้น และควรวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับเทคนิคการสอนทางคลินิกแบบต่าง ๆ ที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิผลต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสำหรับทุนวิจัย และอาจารย์ ร.ดร.จิรพรรณ อินคุ่ม อาจารย์ ดร.อริสรา สุขวัจน์ และคุณปริยาภรณ์ บุรณากาญจน์ ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ขอขอบคุณคุณณัฐกานต์ เนียมหอมและกลุ่มวิจัยที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัย งานวิจัยนี้สำเร็จด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. Fothergill-Bourbonnais F, Higuchi KS. Selecting clinical learning experiences: an analysis of the factors involved. *J Nursing Educ* 1995;34(1):37-41.
2. ดร.ณิ รุจกรกานต์. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์. นนทบุรี. สภาการพยาบาล, 2553: น. 38.
3. กาญจนา ปัญญาธร. ปัญหาและความต้องการในการปฏิบัติบทบาทพยาบาลที่เลี้ยงของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรธานี. *วารสารสมาคมพยาบาลฯ สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* 2552; 27(3):57-65.
4. อัคริณี นามะกันคำ, ซาลินี สุวรรณยศ, พจนีย์ ภาคภูมิ, วรารัตน ภูมิคำ. ความเครียดและปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดของนักศึกษาพยาบาลในการฝึกปฏิบัติงานที่หอผู้ป่วย. *พยาบาลสาร* 2551;35(2):26-36.

5. มณฑา ลิ้มทองกุล, สุภาพ อารีเอื้อ. แหล่งความเครียด วิธีการเผชิญความเครียด และผลลัพธ์การเผชิญความเครียดของนักศึกษาพยาบาลในการฝึกภาคปฏิบัติครั้งแรก. *รามธิบดีพยาบาลสาร* 2552;15(2):192-205.
6. Knox JE, Mogan J. Important clinical teacher behaviors as perceived by university nursing faculty, students and graduates. *J Adv Nursing* 1985;10(1):25-30.
7. Ming Liu, Yin Lei, Zhu Mingxia, Yuan Hoabin. Lived experiences of clinical preceptors: A phenomenological study. *Nurse Educ Today* 2010;30(8):804-808.
8. นิสา เขมทัตต์. ความร่วมมือในการฝึกปฏิบัติในคลินิกของนักศึกษาพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนกในเขตภาคเหนือ ตามการรับรู้ของอาจารย์พยาบาลและพยาบาลวิชาชีพ. วิทยานิพนธ์ พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.
9. สิริยา สัมมาวาจ. ภาพลักษณ์ของพยาบาลตามความคิดเห็นของนักศึกษาพยาบาล โรงเรียนพยาบาลรามธิบดี. *วารสารพยาบาล* 2541;47(1): 59-65.
10. สุภาพ อารีเอื้อ, สิริยา สัมมาวาจ. คุณลักษณะที่มีประสิทธิผลของครูคลินิกจากการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารพยาบาล* 2542;48(1): 49-57.
11. Wiseman RF. Role model behaviors in the clinical setting. *J Nursing Educ* 1994;33(9):405-410.
12. อุดมรัตน์ สงวนศิริธรรม. การปฏิบัติการพยาบาลของอาจารย์เพื่อขยายขอบเขตความรู้ทางการพยาบาล: Faculty Practice to Expand the Edge of Nursing Scholarship. *พยาบาลสาร* 2550;34(3):19-25.
13. สิริยา สัมมาวาจ, สุภาพ อารีเอื้อ. คุณลักษณะของอาจารย์พยาบาลที่สอนภาคปฏิบัติตามการรับรู้ของอาจารย์พยาบาล นักศึกษาพยาบาลและนักเรียนผู้ช่วยพยาบาล. *วารสารพยาบาล* 2543;49(1):34-44.
14. รพีพรรณ วิบูลย์วัฒนกิจ. พฤติกรรมเอื้ออาทรของอาจารย์พยาบาลในการสอนทางคลินิก วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรค์ประชารักษ์. *พยาบาลสาร* 2548;32(2):28-39.
15. รวิวัลย์ วงศ์ลือเกียรติ, สุชาติพิทย์ อุปลาบัตติ. ศักยภาพของนักศึกษาพยาบาลตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล. *พยาบาลสาร* 2550;34(4): 10-20.
16. ปรีดา ภิญโญ, วาสนา สวัสดิ์นฤนาท, สุริดา ไตรวงค์ย้อย, ศรัณญา เบญจกุล. ความสัมพันธ์ระหว่างความสอดคล้องของคุณลักษณะของพยาบาลที่เลี้ยงตามความคาดหวังและการตอบสนองที่ได้รับกับความสามารถปฏิบัติการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพจบใหม่. *วารสารสุขภาพพยาบาล* 2542;14(4):37-53.

Editorial note

*Manuscript received in original form on November 18, 2010;
accepted in final form on July 22, 2011*